

BERND WITTE, *Die Wissenschaft vom Guten und Bösen. Interpretation zu Platons Charmides*. Berlin, Walter de Gruyter, 1970, 166 p.

Întocmai unei alte disertații inaugurale, cu aproape același subiect și susținută aproape în același timp — e vorba de *Platons Laches und Charmides* a lui R. Dieterle, — cartea aceasta se deschide cu o interpretare a interpretărilor aduse dialogului *Charmides*.

Printre noile interpretări, autorul lucrării de față o analizează îndeosebi pe cea a lui A. Pinilla (*Sofrosine: Ciencia de la Ciencia*, 1959), prezentînd-o în același timp drept una din cele mai interesante sub raportul structurării conceptului de *sophrosyne*. Sînt deosebite trei modalități ale acestei noțiuni: a) conceptul popular: etic-estetic; b) conceptul socratic: etic-psihologic și c) conceptul platonian: noetic și moral. În încheiere, B. Witte consideră că opera de interpretare a dialogului e de reluat.

Primul capitol al cărții, intitulat *Sophrosyne*, prezintă o amplă analiză a termenului acestuia reflectat în cele mai de seamă opere ale antichității. Pentru Homer, *sophrosyne*, „Gesundheit des Denkens”, înseamnă o anume reținere a omului tînăr. Conceptul de *sophrosyne* în cadrul cetății e urmărit atît la Eschil și Sofocle cit și în modalitatea spartană. Sensul precumpănitor de data aceasta e cel politic, al recunoașterii autorității de stat. O dată cu Euripide, se pierde semnificația clasică — cea politică —, ponderea fiind preluată de cea etic-psihologică.

În următorul capitol, autorul procedează la analiza celor trei definiții, respinse, ale conceptului de *sophrosyne*: „liniștea”, „sfială” și „a face ce-i al tău”. Definiția primă, arată Bernd Witte, dă prilejul lui Platon să descrie prin Charmides pedagogia aristocratică și ținuta lumii aristocratice a Atenei. Liniștea, ca stăpînire de sine, nu e de luat în „exterior”, așa cum o prezintă Socrate, atunci cînd combate fiecare definiție cu argumente sub nivelul lor, ci trebuie înțeleasă ca o educație interioară răsfrîntă în simpla ținută exterioară. Cea de-a doua definiție, sfiala, e cercetată de autor fie în legătură cu eroii homerici, fie laolaltă cu Dike, așa cum apare la Hesiod, ori e analizată în filozofia veacului al cincilea (Democrit). Socrate considera drept enigmatică cea de-a treia definiție și o împletea cu tema pusă în joc de Critias: cunoașterea de sine.

Interesante aici sînt o serie de antonime pe care le cercează B. Witte, de pildă πολυπραγμονεῖν pentru „a-ți vedea de ale tale” sau ὄβρις ca opus sensului de „sfială”.

După formularea acestor trei definiții care fac substanța dialogului și înainte de a adînci pe cea de-a treia, autorul dă o prezentare a personajelor, în chip semnificativ înrudite cu Platon, și a momentului istoric. Descrierea aceasta poartă tocmai atunci asupra lumii aristocratice din care se trăgea Platon și care era caracterizată printr-o *sophrosyne* concepută ca ținută aleasă și stăpînire de sine. În felul acesta autorul valorifică pozitiv etapele diverse ale căutării socratice.

Începînd cu cel de-al patrulea capitol (*Die Sokratische Widerlegung*) și pînă la ultimul (al zecelea), apar analize în legătură cu stabilirea sensului speculativ al conceptului de *sophrosyne* legat de ultima definiție, „a-ți vedea de ale tale”, care devine prin adîncire „cunoașterea de sine”.

Sophrosyne e prezentată nu numai ca știință a binelui propriu, ci (cap. VII) și ca o formă de supraștiință ori supracunoaștere, fiindcă prin ea „știi ce știi și ce nu știi”. Ea este o știință a științelor, dar nu prin cunoașterea lor ca atare, în particularitățile lor. Nu poate fi vorba de o dominare a științelor particulare, explică autorul, ci de o știință, a valorii valorilor, ce comandă științele particulare. Valoarea ultimă ar fi binele, și în felul acesta *sophrosyne* ar fi o știință a binelui și a răului; dar pentru a o determina, Socrate spune că e nevoie de cineva „de format mare”, iar după Bernd Witte, el lasă loc altui cercetător, care va fi Platon însuși.

Așadar, a doua parte a lucrării ne redă un Socrate care merge către *sophrosyne* ca spre o știință a binelui. După ce respinge argumentele lui Critias, el o regăsește sub forma unei științe a valorilor supreme. Numai că, știința binelui nu poate fi o definiție a înțelepciunii (cap. X), întrucât binele se întinde peste toate virtuțile, iar *sophrosyne* e doar una dintre ele. Totuși, dialogurile de tinerțe rămân — așa cum va fi exigența platonice și în *Legile* — o ascensiune către ideea de bine. Binele este premisa după care se desfășoară argumentarea, dar el însuși este făcut vădit numai indirect, prin ordinea pe care o aduce tuturor valorilor. Știința binelui ar avea în ultimă instanță un caracter politic și ar duce la dominarea celorlalte științe dar, ca știință a științelor, nu prin ea însăși. Ea nu reprezintă altceva decât o punere în ordine a celorlalte științe, iar funcția ei de știință a științelor e de esență social-istorică. În lumina dialogului se poate vedea legătura funcțională pe care o creează binele, dar asupra sensului ideii de bine nu se poate spune nimic științific.

Meritul și reușita interpretării acesteia constă tocmai în faptul că autorul pune accentul asupra caracterului funcțional al binelui și prin el salvează primele trepte în încercarea de a defini *sophrosyne*, legându-le de tradițiile polis-ului aristocratic grec. E pus în lumină un aspect superior politic al societății, un interes pentru valorile susceptibile să pună ordine pretutindeni. B. Witte valorifică definițiile *sophrosynei*, integrându-le în viziunea tradițională a conceptului și nu în speculația propriu-zisă. Și astfel, dialogul capătă consistență, în ciuda caracterului său negativ, prin angajarea ideii de *sophrosyne* în realitatea istorică, prin valorificarea unor înțelesuri împletite cu istoria reală a spiritualității grecești.

Chiar dacă interpretarea lui Bernd Witte este parțială în strădania de a degaja un sens pozitiv din toate treptele căutării socratice, ea dă înțelesuri noi dialogului și un timbru platonician neașteptat.

Simina Noica

JÖRG KUBE. *TEXNH und APETH. Sophistisches und platonisches Tugendwissen*. (Quellen und Studien zur Geschichte der Philosophie, vol. XII). Berlin, Walter de Gruyter, 1969, X + 255 p., in 12°.

Este vorba de o disertație inaugurală, susținută la Frankfurt pe Main, care îngăduie lui Jörg Kube nu numai să prezinte temeinic una din cele mai de seamă probleme ale gândirii grecești din preajma lui Socrate, dar și să aducă câteva sugestii de tot interesul, mai ales pentru înțelegerea sofisticii antice. Vom pune deci accentul pe această parte din interpretare, în timp ce partea ultimă, privind interpretarea platonismului din perspectiva conceptelor puse în joc, nu poate aduce — după propria mărturisire a autorului — noutăți hotărâtoare.

Punctul de plecare îl dă totuși Platon, cu invocarea în dialoguri a diverselor meșteșuguri, în încercarea sa de-a combate gândirea nesigură — sau alteori pe cea sofistică — prea sigură — a cite unui interlocutor din dialoguri. Exemplele de meșteșuguri apar mai ales în dialogurile de tinerțe și chiar acolo se răresc spre finele perioadei. Aceasta face pe mulți comentatori să atribuie exemplele Socratelui istoric, căci el cunoștea bine meșteșugarii din agora sau din preajma ei. Totuși, după un comentator recent, J. Hirschberger, exemplele lui Platon, deși puse în gura lui Socrate, ar fi pînă la urmă împotriva acestuia, căci ar arăta neputința de-a ridica virtutea la o *techné*; toate dialogurile de tinerțe ar duce la o emancipare a elicii de tehnică și intelectualism. În schimb, pentru un comentator mai vechi, ca H. Maier (în „Sokrates”, apărut în 1913), tocmai Platon fusese cel care „intelectualizase” eticul.